

פרשת מחלוקת קרח ועדתו

2407

ויקח קרח בן יצהר בן קהת בן לוי וכו' (פי"ז, א)

①
משה
כח/א

הבכורות, היינו דמסורה היתה העבודה לבכורות, אך לא היה איסור מיתה בורות [וכן נוטה דעת הרמב"ן], דהיו ראויים כולם, וע"י בחירת הכהנים נתרחקו מהעבודה, וכיון שהיתה השתוקקות גדולה, וגם הרגישו בעצמם שראויים

הנה ענין מחלוקת קרח ועדתו הוא דבר מתמיה עד מאד, וכבר עמדו בזה חז"ל (תנחומא פרשת קרח והביאו רש"י במדבר ט"ז, ז): "קרח שפקח היה מה ראה לשטות זו?", ומה שאמרו ז"ל על זה: "עיניו הטעתו, ראה שלשלת גדולה וכו'" - קשה עוד יותר, דאתרי שהיתה לו השגת רוח הקדש האיך טעה לחלוק על משה? וביותר תמוה דאתרי כל ההשגות הגדולות והעצומות שהשיגו ב"ציצ"מ ובקריעת י"ס ובמעמד הר סיני, "וירא וגו'", "וראמינו וגו'", "זה אלי וגו'", וכל ההנהגה השמימית במדבר בעמוד אש וענן, במן ובבאר, האיך עלה על הדעת לחלוק על משה רבינו? ועוד שנתעצמה המחלוקת כ"כ עד כי היה צורך במופתים וגילויים חדשים ובעונשים נוראים למאד, כהשופים והבלועים, וגם מיתת י"ד אלף במגפה, והכל כדי להעמיד ענין הכהונה, ואחרי כל זה עוד היתה תרעומת של הקהל, והוצרכו לנס המטות והנחתם לזכרון באהל מועד, ותמוה מאד.

ל"ודעות גבוהות ויתירות כעבודה, ובגדר ה"מ"מ י"ג: "ויגבה לכו בדרכי ה'", היה ה"מ"מ מעבודת המשכן והמזבח קשה להם מאד, ונצטער על זה מאד, [ולא התרעמו על שנטלו מהם חלקם בארץ ובביזה, וגם שהמעשר שניתן להם תלוי בדעת בעה"ב, ועוד דיכול הבעה"ב להפטר מן המעשר ע"י הכנסה במוץ, ודרך גגין וקרפיפין, וע"י טטור לקוח וכיוב"ד, וכל טענתם היתה אך על עבודת הקודש], וזו היתה סיבת חמולוקת של קרח [ודימו בנפשם כי אילמלי רצה משה לבקש עבורם כי יזכו גם הם לעבודת הקודש, היה פועל עבורם, כמו שמעל כעגל וכמרגלים, ועל כן התרעמו וטענו על משה שנתרצה למצב זה, ורצון יראיו יעשה, וזהו שורש המחלוקת].

וביאר הדבר, כי עקב מדרגתם הגדולה, והשגותיהם הרוחניות הנוראות, היתה תשוקתם להתקרבות לעבודת ה' גדולה מאד, והוכחה גדולה לעוצם התשוקה - כי בבני קהת היה הארון

וגם כל ישראל נתקנאו בשבט לוי על עבודתם, ואף דבגלל זה נשלל מהם חלקם בארץ ובביזה [ויעקב אבינו הרי קנטרם בזה, ובראשית מ"ט, ז]: "אחלקם ביעקב וגו'", מ"מ נתקנאו בהם, וכדמוכח גם מזה דטענו לבסוף: "כל הקרב הקרב אל משכן ה' וגו'" (במדבר י"ז, כ"ו), וזהו כונת אמרו ז"ל כי קרח ראה שלשלת גדולה יוצאה ממנו וכו', והיינו שהרגיש בעצמו שראוי לגדולות, ומוכח ענין זה מקרא דאמרו להם משה (שם ט"ז, ט): "המעט מכס וגו' להקריב אתכם אליו לעבוד את עבודת משכן ה' ולעמוד לפני העדה לשרתם", וח"ל מוכיחם לפי שיטתם, הרי מפורש וז"ל זה אצלם מדרגה רמה ואושר גדול לעסוק בעבודת המשכן ושרות הכלל, וראי' דרורה דידעו דרגת קדושתם, דהרי חשבו שמשמים יסכימו על ידם, דאם לא כן היאך

מכלה (במ"ד ג, יא), ובכ"ז לא שמו לב לסכנה, והיו מתאמצים בכל תוקף לשאת את הארון [עיי"ש דמגדל תשוקתם היו דוחפים זה את זה והיה כבזיון ח"ו, ונענשו על זה, וציותה התורה שאהרן ובניו ישימו איש איש על משאו, ולמדנו מזה גודל חיוב הסדר, דבלעדו מתהפך הרצון הטוב בתכלית להפכו, והארכנו בזה במק"א]. וידוע כי בעת החורבן היו הכהנים עומדים על משמרתם בעבודה, ואף שהיו קרובים ליהרג, שהקיפום שונאים, לא חזו כמלא נימה עד הנשימה האחרונה, וזה היה בבית שני שכבר חסרו חמשה דברים מעיקרי הקדושה, ומכש"כ בבית ראשון, ועוד יותר במשכן שעשה משה במדבר, שאז היתה כל הנהגתם למעלה מן הטבע.

קבלו להקטיר הקטורת, והרי אמר להם שכזה תהיה בחירה לכהונה גדולה, "והאיש וגו' הוא הקדוש וגו'", אלא ודאי דסבורים היו שמשמים יסכימו על ידם.

ולפני שנבחרו הכהנים היו כל ישראל ראויים לעבודה, ואף כי העבודה היתה בבכורות, וכדכתיב (שמות כ"ד, ה): "וישלח את נערי בני ישראל וגו'" - והם

והנה מהשתוקקות לקדושה ועבודת ה' כשהיא בטהרת הלב לגמרי אין

①

תקלה יוצאת, ואילו היתה השתוקקותם נקיה לגמרי מכל תערובת של מדות - לא היתה יוצאת ממנה תקלה נוראה כזו לריב עם משה, ולא היו יוצאים כל הקלקולים שיצאו מזה לחלוק על מצוות ה', ולמרות חשקם הגדול והקושיות שהיו להם בענין זה - לא היו באים לחלוק, והיו מכירים כי כך הוא רצון הבורא והיו מקבלים באהבה והכנעה מה שייעד להם, אך על ידי ידיעת מדרגת קדושתם נפלו בגאות, וכמו שכתב בחוה"ל שער התשובה פרק ח' באחד מן הצדיקים שאמר לתלמידיו: "אלמלא ראיתי בכם חטא - היית מתירא לכם במה שחמור מן החטא", והתפלאו על זה, ואמר להם שמא יש בכם גאות, כי יתכן שע"י ידיעת המדרגה תתעורר הרגשת גאות - ולו אפילו באופן דק מן הדק.

2
ש

כי אילולא הנגיעה - היו משתמשים בתשוקתם להתקרבות לה', לפי מדרגתם הם, והיו עולים בתכלית העליה האפשרית להם לפי מצבם, ועקב הנגיעה בפנימיותם - נהפכה התשוקה הגדולה לעליה - לגורם לירידה נוראה, כי אילו היו מכירים שזהו ענין של רצון וכבוד, הלא לא היו מעיזים כלל לצאת למחלוקת, וביחוד נוכח האמונה בהקב"ה ובמשה עבדו, שהרי הכירו כוחו וכל היד החזקה שעשה לעיני כל ישראל, וכודאי היו מתיראים, אלא שמצד רוממותם ועמלם להתקרב יותר הרגישו בעצמם כח גדול וגם מס"נ, ונהפכה להם תשוקתם - ע"י הנגיעה - לרועץ.

3) אקסטרנל גיג' אונג
ח' ע

רב לכם בני לוי טו, ז

מבאר רש"י: קרח, שפקח היה, מה ראה לשטות זו? אלא מתרץ רש"י שעיניו הטעתו. ראה שלשלת גדולה יוצאה ממנו, הוא שמואל ששקול כנגד משה ואהרן. אמר קורח בלבו: בשבילו אני נמלט! כאשר היה הצדיק רבי ישראל מהוסיאטין ילד רך בשנים כבן שבע, למד חומש אצל המלמד, וכאשר הגיעו אל פסוק זה שאל הילד החריף והנבון את המלמד: רבי, מדוע נאמר כאן "עיניו הטעתו", בלשון יחיד, והרי יש לאדם שתי עיניים, לכאורה צריך להיות כתוב: "עיניו הטעהו"? חשתומם המלמד מהשאלה ואמר: אין לי תשובה על כך, אדרבה אולי אתה יודע מה לענות? בטרם אשיב - אמר הילד - אציין כי גם אצל משה רבינו נאמר: "לא כהתה עיניו", גם כאן מדובר בעין אחת ולא בשתי עיניים. אלא - אמר הילד - האדם נברא עם שתי עיניים, האחת כדי לראות ולהתבונן בגדלות הבורא יתברך, ואילו העין השנייה היא כדי לראות את שפלות עצמו.

על קורח נאמר: "עיניו הטעתו", היינו אותה עין, שתפקידה להתבונן ולראות את שפלות עצמו, היא הטעתה את קורח, ובמקום לראות זאת ראה את שלשלת הדורות המפוארת שעתידה לצאת ממנו ובכך רם לבבו. לעומת זאת - סיים הילד - אצל משה רבינו נאמר: "לא כהתה עיניו", משום שמשה רבינו, על אף כל המדרגות הנשגבות אליהם זכה להגיע, כנותן התורה ומדבר עם השכינה פה אל פה כדבר איש עם רעהו, עינו לא הטעתו אלא מילאה את תפקידה כראוי ובשל כך נותר עינו כשהיה.

ובן היה בקרח ועדתו, שידעו מדרגתם, ונתעוררה בהם הרגשת גיאות עד שגרמה לקנאה, וכסבור היה קרח שנטלו ממנו המגיע לו, ואמר חז"ל (תנחומא קרח) שנתקנא בנשיאותו של אליצפן בן עוזיאל, והיינו דהלא בדרך שאדם רוצה לילך מוליכים אותו, וע"כ חשב קרח ששינו נגדו את הדרך, אך בכוחות הפנימיים היה הרגש של קנאה, וירדו חז"ל לעומק המדות, וגילו לנו כיצד יצא מכשול כזה מידי אנשים גדולים כאלה. ולמדנו מכאן גודל ערכם של הקדמונים אפילו בשעת תקלתן, שהרי אף בשעת קלקלתן עמדו במדרגה של הכרת העילוי והטוב שבעבודת השם, עד שנצטערו כ"כ על הריחוק, אלא שדבר זה עצמו גרם להם לטעויות גדולות עד אבדון ח"ו. ועוד למדנו עד היכן כוחה של נגיעה ואפילו קלה לעוור עיני חכמים, כנאמר (דברים ט"ז י"ט): "כי השחד יעור עיני חכמים וגו'", ועד היכן מגיע כוחה אפילו באנשים בעלי השגות גדולות והשתוקקות לקדושה עד כדי מסירת נפש, שהנגיעה מהפכת כח הטוב לרע.

שם (לעיל יב,ג), היינו משום דשם לא היה נוגע הריבור להנהגת העם, כי אם לכבודו של משה שלא נהגו בו כבוד כל כך, וזה לא נגע בלבו כלל. משא"כ באן שהראו להמונן העם דמשה מבקש רעתם חס ושלום, ובזה תגיע רעה רבה לכלל ההנהגה.⁹³

(טו) ויחר ל'משה: נצטער הרבה⁸⁹, ואינו מלשון כעס⁹⁰, וכמו שכתבתי בספר בראשית (לא, לה-לו)⁹¹. {מדלא כתיב ויחר אף משה. והא שהרגיש משה רבינו כל כך, יותר משהיה כדיבור אהרן ומרים שלא הרגיש משה מאומה⁹², כמו שכתבתי

4
37

2

כעס⁹⁶, וגם קשה הלשון "יורב בלבן", "יורב את לבן" מיבעי⁹⁷, כמו "ריבך ריב את רעך" (משלי כה,ט)⁹⁸, או "עם לבן"⁹⁹. וכן אינו מובן לשון "ויען יעקב", כי בכל מקום דכתיב עניה מורה שהקדימו איש בדברים¹⁰⁰ כמו שכתבתי בספר שמות (טו,כא)¹⁰¹ ובכמה מקומות. אלא יעקב היה טובל ושותק ומצטער על החשד שחשדהו לגנב, ולא היה מדבר עמו מאומה מרוב צער וחורן¹⁰². אבל לבן רצה לכרות עמו ברית שלום, וזה אי אפשר בלי תוכחה ממבואר בב"ר פרשת וירא (ג,ג) "כל שלום שאין עמו תוכחה"¹⁰³ וכו', על כן התקוטט

לבן עמו¹⁰⁴ ומשכו ליעקב לריב עמו ולדבר את כל לבו. משום הכי כתיב "יורב בלבן" – ע"י פעולת לבן רב עמו¹⁰⁵. ויען יעקב: על דברי לבן¹⁰⁶.

(3)
כ"פ
כ"ט
כ"ג
כ"ד
כ"ה
כ"ו
כ"ז
כ"ח
כ"ט
ל

(לה) א"ל יחר בעיני אדוני: אין משמעות "יחר" כעס אלא במקום דכתיב "אף" אצלו, "ויחר אף יעקב" (לעיל לב) וכן

הרבה, משא"כ "ויחר לדוד על אשר פרץ ה'" (ש"ב ו,ח), ויונה הנביא שאמר "היטב חרה לי" (יונה ד,ד) לא כעסו על הקב"ה. אלא משמעות "חרון" הוא כמו שכתבתי לעיל (ד,ה)⁹⁵, שהוא לשון קדחת ודתיחה⁹⁴. ובאשר השם עין ומביט על הדבר הרבה מרתיח את עינו, ולכן הביט הרבה על ישיבת רחל באשר היה קשה לו הדבר, וחששה שלא יחפש מושכה, על כן אמרה "אל יחר בעיני⁹⁶ אדוני", כלומר, אל יביט כמתפלל הרבה על זה, "כי לא אוכל וגו'", ולא הביט יותר.

(לו) ויחר ליעקב: גם כאן אינו מלשון

המעט מכם כי הנדיל וגו' (ט"ז ט)

בכלי יקר הקשה למה נאמר בפסוק "המעט מכם" ולא המעט לכם. ותירץ עיי"ש.

ואפשר לומר באופן אחר ע"פ מה שאמרו חז"ל צדיקים אלוקיהם עומד עליהם שנאמר "הנה ר' נצב עליו", והרשעים הם עומדים על אלהיהם, שנאמר "הנה עומד על היאור". והפירוש הוא כי הצדיק לא דורש מהקב"ה כלום וכל רצונו רק לקיים את מצוותיו ולקדש את שמו. ומה שיתן לו הקב"ה די ומספיק לצדיק, ואפילו אם לא יתן לו הקב"ה כלום לא יתרעם על הקב"ה ולא ימרוד בו, ויקבל את דינו באהבה. ולכן הצדיקים הם מרכבה לשכינה, כי הקב"ה עליהם. משא"כ אצל הרשע תמיד דורש מאלוהיו שכל רצונותיו ושאיפותיו יתמלאו, ואם לא נתן לו את בקשתו מיד מבעט ועוזב את אלילו ופונה אל אליל אחר לבקש את תאותיו. וכן מצינו אצל לבן כשבא אליעזר לארם נהרים רץ לבן ואמר לו ואנכי פניתי הבית, ואומר רש"י פניתי את עבודת גילולים. כי כשראה לבן את כספו וזהבו של אליעזר. מיד זרק את האלילים שלו כי ראה שאצל אליעזר ישג יותר מהם, כי הרשע עומד על אלילו וכן מצאנו במדרש כשביקש פרעה מיוסף לפתור את החלומות שאל אותו האיד יהא פתרון החלום אם אני על אלהי או אלהי עלי. וזהו הפירוש אם החלום לטובה לי כדאי לי לפתור, ואם החלום לרעה לו איננו רוצה בפתרון החלום, ואיננו רוצה לשמוע מה שהאלילים אומרים לו.

וממשיל המגיד מדובנא משל לסוחר שהיה מנהגו לשבת בבית הכנסת אחר תפילת שחרית וללמוד כמה שעות ואח"כ ללכת לעסקיו. פעם בא אל ביתו אדם אחר ושאל עליו אמרה אשתו כי כעת איננו בביתו, והלך אותו אדם. כשחזר הסוחר אל ביתו, סיפרה לו אשתו כי אדם פלוני חפש אותו, ולא מצא והלך לו. צעק עליה

בעלה ואמר הרי אותו איש הוא סוחר ויכולתי להרויח ממנו הרבה ולמה לא קראת לי מבית הכנסת שאבוא. להבא כשיחפשו אותי הכניסי אותו לבית ותקראי לי מבית הכנסת. לימים הגיע "משולח" אל בית הסוחר כאשר היה בבית הכנסת. פתחה האשה ל"משולח" והכניסה אותו לביתה ומיהרה ורצה לקרוא לבעלה מבית הכנסת. כשהגיע הסוחר לביתו חשב שממתין עליו סוחר גדול, והנה משולח. פטרו הסוחר בנדבה מועטת ושלחו. ושאל לאשתו וכי בשבילו היית צריכה לקרוא לי מבית הכנסת? אמרה לו האשה הרי אמרת לי שכשיצטרכו לך אקרא לך מבית הכנסת. ענה לה בעלה כשבא סוחר הוא רוצה לתת לי רווחים אז תקראי לי, אבל כשבא משולח לקחת ממני הוא בא, אז אל תקראי לי. כך היא דרכם של הרשעים כשרוצים לתת להם עונדים הם לאלהיהם, וכשצריכים הם לתת מבעטים ומורדים.

(4)
כ"ג
כ"ד
כ"ה

(3)

ועוד אומר המגיד מדובנא, משל למלך שנתן לעבדיו שדות לעובדם, לאחד נתן שדה אחת ולשני שתי שדות והשלישי קבל שלש שדות. ושכר העבדים כולם היה שווה. ובא הראשון לפני המלך ובקש ממנו שינתן לו עוד שדות כמו שנתנו לחביריו. אמר לו המלך וכי למה לך עוד שדות הרי בין כה וכה שכר יתנו לך, אלא משמע שלהנאתך וטובתך אתה רוצה עוד שדה כדי שתוכל לגנוב מהשדות יותר. א"כ גם את השרה שיש לך עכשו יקחו ממך. וזהו פירוש הפסוק "המעט מכם" כי כשכא קורח לבקש גם כהונה היינו שרוצה להיות כרשעים שעל אלוהיהם, שדורשים תמיד שיתנו להם את רצונם. ואמר להם משה רבינו שני דברים: א. "המעט", וכי מעט מה שנתנו לכם שאתם דורשים עוד. ב. "המעט מכם" אם אתם דורשים עוד א"כ ראוי שיקחו מכם גם המעט שיש בידכם, וזהו שנאמר "המעט מכם" ולא "המעט לכם" שגם המעט יקחו מכם כי כוונתכם שאתם מבקשים בשביל עצמכם והנאתכם.

(5)
מ

(כס) אם כמות כל האדם יתחון אלה. הנה גם רבים בעם אמרו לו פעמים רבות למה העלינונו ממצרים²³, אבל היה העונש על אלה מכל האדם באמרם כי תשתרר עלינו גם השתרר. כי עשו שתים רעות²⁴, בזו על כבוד הרב²⁵ וכפרו בכל מעשה ה' אשר עשה במצרים ובמדבר וגם במעמד הר סיני שנאמר בו וגם בך יאמינו לעולם²⁶, והם אמרו שאינו כדאי להשתרר עליהם ולא בא להם על ידו רק רע, ומפני זה אמר ויחר למשה מאד וגם קרה אמר ומדוע תתנשא²⁷, ועל כן נבלע אהלו²⁸ עמהם. וזה טעם לא ה' שלחני²⁹, שלא שלחני כלל להוציאם ממצרים, כטעם אשר שלחו ה' לעשות בארץ מצרים³⁰, וזה לך האות כי אנכי שלחתיך³¹, וכן כי ה' שלחני לעשות את כל המעשים האלה³², המעשים אשר ראיתם בעיניכם, רמו לכל אשר עשה מיום שאמר לו לך ואשלחך אל פרעה³³, כי תחלת ביאת הנביא יקרא שליחות, כענין את מי אשלח ומי ילך לנו³⁴, ואשלח לפניך את משה אהרן ומרים³⁵, ואין טעם כל המעשים³⁶, להחליף הבכורים ללוים³⁷ וכהונת אהרן³⁸ כדברי המפרשים, אלא לכלל המעשים אשר עשה משה לעיני כל ישראל³⁹, כמו שפירשתי⁴⁰:

(6)
כ

Korah

The First Populist

(7)
Life Changing Ideas

The story of Korah has much to teach us about one of the most disturbing phenomena of our time: the rise of populism in contemporary politics. Korah was a populist, one of the first in recorded history – and populism has re-emerged in the West, as it did in the 1930s, posing great danger to the future of freedom.

Populism is the politics of anger.¹ It makes its appearance when there is widespread discontent with political leaders, when people feel that heads of institutions are working in their own interest rather than that of the general public, when there is a widespread loss of trust and a breakdown of the sense of the common good.

People come to feel that the distribution of rewards is unfair: a few gain disproportionately and the many stay static or lose. There is also a feeling that the country they once knew has been taken away

(4)

from them, whether because of the undermining of traditional values or because of large-scale immigration.

Discontent takes the form of the rejection of current political and cultural elites. Populist politicians claim that they, and they alone, are the true voice of the people. The others, the existing leaders, are sharing out the rewards among themselves, indifferent to the suffering of the masses. Populists stir up resentment against the establishment. They are deliberately divisive and confrontational. They promise strong leadership that will give the people back what has been taken from them.

In 2017, support for populist parties throughout Europe was running at around 35 per cent, the highest level since the late 1930s. Parties of the Far Right gained power in Poland and Hungary, and made a strong showing in Austria, France, and Holland. In Southern Europe, in countries like Spain and Greece, populism tends to be of the Left. Regardless of what form it takes, when populism is on the rise, tyranny is around the corner.² Human rights are dispensed with. The public grants the strong leader exceptional powers. So it was in the 1930s with Franco, Hitler, and Mussolini. People are willing to sacrifice their freedom for the promised utopia, and to tolerate great evils against whichever scapegoat the leader chooses to blame for the nation's problems.

The Korah rebellion was a populist movement, and Korah himself an archetypal populist leader. Listen carefully to what he said about Moses and Aaron: "You have gone too far! The whole community is holy, every one of them, and the Lord is among them. Why then do you exalt yourselves above the assembly of the Lord?" (Num. 16:3).

These are classic populist claims. First, implies Korah, the establishment (Moses and Aaron) is corrupt. Moses has been guilty of nepotism in appointing his own brother as high priest. He has kept the leadership roles within his immediate family instead of sharing them out more widely. Second, Korah presents himself as the people's champion. The whole community, he says, is holy. There is nothing special about you, Moses and Aaron. We have all seen God's miracles and heard His voice. We all

2. See Timothy Snyder, *On Tyranny: Twenty Lessons from the Twentieth Century* (London: Bodley Head, 2017).

helped build His Sanctuary. Korah is posing as the democrat so that he can become the autocrat.

Next, he and his fellow rebels mount an impressive campaign of fake news – anticipating events of our own time. We can infer this indirectly. When Moses says to God, "I have not taken so much as a donkey from them, nor have I wronged any of them" (v. 15), it is clear that he has been accused of just that: exploiting his office for personal gain. When he says, "This is how you will know that the Lord has sent me to do all these things and that it was not my own idea" (v. 28), it is equally clear that he has been accused of representing his own decisions as the will and word of God.

Most blatant is the post-truth claim of Dathan and Abiram: "Isn't it enough that you have brought us up out of a land flowing with milk and honey to kill us in the wilderness? And now you want to lord it over us!" (v. 13). This is the most callous speech in the Torah. It combines false nostalgia for Egypt (a "land flowing with milk and honey"¹), blaming Moses for the report of the spies, and accusing him of holding on to leadership for his own personal prestige – all three, outrageous lies.

Nahmanides was undoubtedly correct³ when he says that such a challenge to Moses' leadership would have been impossible at any earlier point. Only in the aftermath of the episode of the spies, when the people realised that they would not see the Promised Land in their lifetime, could discontent be stirred by Korah and his assorted fellow-travellers. They felt they had nothing to lose. Populism is the politics of disappointment, resentment, and fear.

For once in his life, Moses acted autocratically, putting God, as it were, to the test:

This is how you shall know that the Lord has sent me to do all these works; it has not been of my own accord: If these people die a natural death, or if a natural fate comes on them, then the Lord has not sent me. But if the Lord creates something new, and the ground opens its mouth and swallows them up with all that

3. Nahmanides on Num. 16:1.

belongs to them, and they go down alive into Sheol, then you shall know that these men have despised the Lord. (vv. 28-30)

This dramatic effort at conflict resolution by the use of force (in this case, a miracle) failed completely. The ground did indeed open up and swallow Korah and his fellow rebels, but the people, despite their terror, were unimpressed. "On the next day, however, the whole congregation of the Israelites rebelled against Moses and against Aaron, saying, 'You have killed the people of the Lord'" (17:6). Jews have always resisted autocratic leaders.

What is even more striking is the way the Sages framed the conflict. Instead of seeing it as a black-and-white contrast between rebellion and obedience, they insisted on the validity of argument in the public domain. They said that what was wrong with Korah and his fellows was not that they argued with Moses and Aaron, but that they did so "not for the sake of Heaven." The schools of Hillel and Shammai, however, argued for the sake of Heaven, and thus their argument had enduring value.⁴ Judaism, as I argued above in the chapter on *Parashat Shemot*, is unique in the fact that virtually all of its canonical texts are anthologies of arguments.

What matters in Judaism is why the argument was undertaken and how it was conducted. An argument not for the sake of Heaven is one that is undertaken for the sake of victory. An argument for the sake of Heaven is undertaken for the sake of truth. When the aim is victory, as it was in the case of Korah, both sides are diminished. Korah died, and Moses' authority was tarnished. But when the aim is truth, both sides gain. To be defeated by the truth is the only defeat that is also a victory. As R. Shimon HaAmsoni said: "Just as I received reward for the exposition, so I will receive reward for the retraction."⁵

In his excellent short book, *What is Populism?*⁶ Jan-Werner Müller argues that the best indicator of populist politics is its delegitimation of other voices. Populists claim that they, and they alone, represent the

4. Mishna Avot 5:20.

5. Pesachim 22b.

6. See note 1 above.

9

people. Anyone who disagrees with them is essentially illegitimate. Once in power, they silence dissent. That is why the silencing of unpopular views in university campuses today, in the form of "safe space," "trigger warnings," and "micro-aggressions," is so dangerous. When academic freedom dies, the death of other freedoms follows.

Hence the power of Judaism's defence against populism lies in the form of its insistence on the legitimacy of "argument for the sake of Heaven." Judaism does not silence dissent; to the contrary, it dignifies it. This was institutionalised in the biblical era in the form of the prophets who spoke truth to power. In the rabbinic era it lived in the culture of argument evident on every page of the Mishna, Talmud, and their commentaries. In the contemporary State of Israel, argumentativeness is part of the very texture of its democratic freedom, in the strongest possible contrast to much of the rest of the Middle East.

Hence the life-changing idea: If you seek to learn, grow, pursue truth, and find freedom, seek places that welcome argument and respect dissenting views. Stay far from people, places, and political parties that don't. Though they claim to be friends of the people, they are in fact the enemies of freedom.

Life-Changing Idea #38

If you seek to learn, grow, pursue truth, and find freedom, seek places that welcome argument and respect dissenting views.

11
open

10
קטאטק

ההכרה בחטא – היא תיקונו

”וירדו הם וכל אשר להם חיים שאולה” (טז, לג)

1 קח את המחטה ותן עלי אש מעל המזבח ושים עליה קטורת והולך מהרה אל העדה. משמע שישים את הקטורת בפנים ואח”כ ילך אל העדה. ובמעשה כתיב וירץ וגו' ויתן את הקטורת. משמע שנתנית הקטורת על האש היתה בחוץ בתוך הקהל. ויש להבין למה שינה אהרן ממה שנאמר לו:

2 ונראה דהנה הקטרת קטורת בחוץ היא דבר שחייבין עליו כרת, אלא שהבא נתן על פי נביא כאלהיו בהר הכרמל. וכבר אמרנו

3 שהיתה בזה תועלת לישראל עפ”י פירוש המפרשים שטענת ישראל אתם המתם את עם ה' היתה שחשבו שמשה מדעתו צוה לעשות המבחן בקטורת. כי לא נאמר שם בפירוש בשם ה' הרי עתה יראו ישראל וידעו שאין

4 משה עושה כלום אלא מפי הגבורה אף שלא אמר בפירוש בשם ה', שהרי לא יתכן שייעבור על איסור כרת אלא א”כ נצטוה. ומוכרח שהי' עפ”י ה' אף שלא אמר בפירוש. וזה בנין אב שכל מאמר משה הי' עפ”י ה', דאילו הי'

5 משה אומר בשום פעם דברי עצמו. לא יתכן שדברי עצמו ודברי השי"ת יהיו נאמרים בסגנון אחד, והי' בודאי אומר בכל פעם שהם דברי השי"ת להבדיל בינם לדברי עצמו, אלא ודאי שאין אומר דברי עצמו כלל וכלל:

6 והנה זה פשוט דקטורת אחר שעלתה תמרתה והוציאה לחוץ אף שהי' גמר.

7 השריפה בחוץ פטור דכבר נעשתה מצותה. דמה”ט פטור ממעילה כבש”ס פסחים (כ”ה).

8 ואם כן אם הי' נותן את הקטורת על האש בפנים, לא הי' ניכר לישראל העומדים בחוץ שעשה בזה מעשה שחייבין עליו כרת, כי

9 השבו שבודאי הוציאו לאחר שעלתה תמרתה, ע”כ אהרן כששמע משה הלשון והולך מהרה אל העדה הבין שלא ימתין עד שתעלה תמרתה, אלא שיצעה מעשה שחייבין עליו

10 כרת, השכיל לשנות שתהי' נתנית הקטורת על האש לפני כל העדה למען תבוא התועלת לכולם ביתר שאת, ויכירו חטאם ויעשו תשובה ע”ז. ואז תתכן הכפרה אחר התורה למוטב:

1 “אמר רבה בר בר חנה: זימנא חדא הוה אזילנא באורחא ואמר לי ההוא טייעא תא ואחוי לך בי בלועי דקרח. (פעם אחת הייתי מהלך בדרך ופגשתי ישמעאלי שאמר לי בא ואראה לך מקום בלועי קרח). אזלי וחזאי תרי ביזעי וקא נפק קוטרא מינייהו. (הלכתי וראיתי שני סדקים שהעלו עשן). שקל גבבא דעמרא ואמשייה במיא ואותביה בריש רומא ועייליה להתם, איחרין ונפל (לקח הישמעאלי גזת צמר ושראה במים וקבעה בראש הרומח והכניסה לסדק ונחרכה הגיזה מן החום). אמר לי: אצית מאי שמעת. ושמעו דהוו קאמרי משה ותורתו אמת והן בדאין. (אמר לי הקשב, ושמעתי שאומרים משה אמת וכו'). אמר לי: כל תלתין יומין מהדרא להו גיהנום כבשר בתוך קלחת ואמרי הכי משה ותורתו אמת” (מדרש רבה יח, טז).

2 | אנו עומדים ומשתוממים למקרא דברי המדרש: הרי מימות משה רבינו ע”ה ועד לתקופת רבה בר בר חנה חלפו אלפי שנים ומכל מקום עדיין לא תוקן החטא! למרות הגיהנום והייסורין עדיין החטא במקומו עומד, ומחוייבים בלועי קרח לצעוק ”משה ותורתו אמת”!

3 | ויותר מכך, אומר הגר”י לוינשטיין זצ”ל בספרו ”אור יחזקאל – אמונה” (עמ”פ), יש להתעורר מכאן על אופני תיקון החטא. מבלועי קרח למדים אנו שאין החטא נתקן אלא בהכרה בעשיית החטא. ומכיון שחטאת בלועי קרח היתה בכפירה במשה רבינו ע”ה, לכן תיקון חטאם הוא בצעקה: ”משה ותורתו אמת”! ובאמת זהו יסוד התשובה שעל ידי ששב מתשובה, מתוודה ומתחרט, מכיר בחטאו ומקבל עליו שלא יחטא – מכיר את האמת ומתכפר לו.

4 | אילו היו בלועי קרח מגיעים להכרה זו בעודם חיים, והיו שבים בתשובה – היו ”סכים מעצמם את כל עונשי הגיהנום. וכך עשו באמת בני קרח שהשכילו ברגע האחרון להכיר בחטאם, ולפיכך לא מתו. אך השאר שלא עשו תשובה, הוצרכו להיות נידונים בגיהנום כדי שעל ידי עונש הגיהנום ומירוק הייסורים יגיעו להכרה אמיתית זו שמשה אמת ותורתו אמת.

5 | והדברים נוראים! אין הגיהנום עונש גרידא כדי למרק את החטא אלא אמצעי להגיע להכרת החטא. רק בדרך זו נתקן החטא. ומעתה, מאחר שכל חטאי האדם נובעים מכפירה באמונה ובהשגחה (כפי שמבאר שם הגר”י לוינשטיין זצ”ל באורך), אם נזכה לחזק בקרבנו יסוד זה, שמשה אמת ותורתו אמת – נתקרב התקרבות אמיתית לקב”ה ולזכייה בחיי העולם הבא.

(7)